

RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA NA PRIMERU PARKA PRIRODE KARVENDEL, AUSTRIJA

Oliver Gradinac

Vaso Jegdić, Fakultet za sport i turizam, Novi Sad

Sažetak

Koncept održivog razvoja turizma postavljen je tako da se današnje potrebe turista zadovolje, a da njihov uticaj na prirodu bude minimalan, kako bi i buduće generacije mogle da zadovoljavaju svoje turističke potrebe u prirodnim očuvanim sredinama. Održivi razvoj predstavlja najsloženiji koncept koji se može primeniti na turizam. Zbog njegove složenosti, nije moguće tačno odrediti definiciju održivog razvoja, ali se on može razumeti kao kontinuirani proces uravnoteženog ostvarivanja ekonomskih, ekoloških i društvenih ciljeva. Održivi turizam predstavlja na taj način cilj kome neprestano treba težiti. Turizam u zaštićenim područjima treba da bude organizovan tako da otkrije njihove skrivene vrednosti posetiocima, a da pri tome ne narušava mir i harmoniju ekosistema, spomenike materijalne kulture i način života lokalnih zajednica. Cilj ovog rada je da se, kroz iskustva u održivom razvoju turizma u parku prirode Karwendel, pruži doprinos utvrđivanju modela razvoja turizma u zaštićenim oblastima uz učešće svih stejkholdera. Model razvoja ekoturizma treba da dovede u ravnotežu sve komponente turističkog proizvoda (atraktivni resursi, infrastruktura, oprema, organizacija, aktivnosti i doživljaji). Primenjen je analitičko-sintetički metod, kvalitativna studija slučaja, a nedostajući podaci prikupljeni su metodom intervjua.

Ključne reči: održivi razvoj, zaštićene oblasti, ekoturizam, stejkholderi, Karwendel.

DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE TOURISM IN THE CASE OF NATURE PARK KARWENDEL, AUSTRIA

Abstract

The concept of sustainable tourism development is set so as to satisfy the present needs of tourists, so that their impact on nature is minimized, so that future generations can satisfy their travel needs in natural preserved areas. Sustainable development is the most complex concept that can be applied to tourism. Due to its complexity, it is not possible to determine precisely the definition of sustainable development, but it can be understood as a continuous process of achieving a balanced economic, environmental and social objectives. Likewise, sustainable tourism is a goal we should strive constantly. Tourism in protected areas should be organized so as to reveal their hidden values to visitors, and that doing so does not violate the peace and harmony of the ecosystem, monuments of material culture and way of life of local communities. The aim of this study is to contribute, through experience in sustainable development of tourism in the nature park Karwendel, to establishing of a model of development of tourism in protected areas with the participation of all stakeholders. The model of ecotourism development should lead to

balance of all components of the tourism product (attractive resources, infrastructure, equipment, organization, activities and experiences). We used an analytical and synthetic methods, qualitative case study, and missing data were collected through interviews.

Key words: Sustainable development, Protected areas, Ecotourism, Stakeholders, Karwendel.

TIMS Acta (2016) 10, 125-132

Uvod

Razvoj savremenog turizma započinje sredinom XX veka, kada poprima prve oblike masovnosti. Do tada, u XIX i početkom XX veka, turizam je predstavljao privilegiju elitnih klasa (Tomka, 2012). Danas, u XXI veku, turizam dobija potpuno drugačiju dimenziju. Masovnost u turizmu i njegova eskpanzija u sve delove sveta, u drugoj polovini XX veka, imaju za posledicu degradaciju mnogih turističkih destinacija. Razvoj avionskog i drugih oblika transporta omogućava da turisti dođu do najudaljenijih delova naše planete. Situacija u kojoj su turoperatora, po relativno povoljnim cenama, kreirali putne aranžmane, dovela je do pokretanja svih društvenih slojeva na putovanje. Masovna putovanja uzrokovala su veći pritisak na prirodne resurse u kojima se, zarad ekonomskog razvoja, ne vodi računa o socijalnim i ekološkim aspektima, a koji su važni za održivi razvoj turizma. Održivi razvoj podrazumeva objedinjavanje svih segmenata razvoja, a oni se odnose na ekonomske, socijalne i ekološke kategorije. Pritisak čoveka na prirodu narastao je u tolikoj meri da su se polovinom XX veka mogla čuti glasna upozorenja o nekontrolisanom ekonomskom razvoju na štetu životne sredine. Glavni uzročnik ekoloških problema bila je, i ostala, moderna industrija, budući da je tendencija njenog razvoja bila kontra ekološka (Marković, Bulatović, & Radić, 2014). Turizam i posledice turističkih aktivnosti svakako imaju veliki udeo u tome.

Godine 1950. registrovano je 25 miliona međunarodnih turističkih putovanja. Broj turista svake godine raste, otvaraju se nove destinacije, a predviđa se rast i u narednom periodu, tako da se smatra da će broj međunarodnih poseta dostići broj od 1.6 milijardi do 2020. godine (Buhalis & Costa, 2005). Kao i sve ostale industrije, tako i turistička ostvaruje negativan uticaj na prirodu, te je zbog toga potrebno razviti strategiju koja

će pomoći da turizam ima aktivniju ulogu u očuvanju životnog prostora, a pre svega da i sam postane održiv. Danas održivi razvoj u turizmu, kao nova ideja u turističkom sektoru, predstavlja princip po kome se uz određene norme reguliše delovanje turizma u prirodnim i drugim oblastima. Razvoj turizma umnogome zavisi od prirodnog okruženja i njegovih karakteristika, te lokalnog stanovništva i njegove kulture. Svi prirodni i antropogeni resursi, koji čine atraktivne elemente turističke ponude, eksploatišu se, te se postavlja zahtev da se turizam reguliše na način kao što se to radi sa svim ostalim industrijskim granama koje imaju negativan uticaj na životnu sredinu. Time bi se postiglo da turizam postane održiv. To podrazumeva razvoj novih oblika alternativnog turizma, ali i rešavanje osnovnog problema – kako masovni turizam učiniti održivim (Weaver, 2005).

Zaštićena prirodna dobra postaju primamljiva područja za razvoj turizma. Ona predstavljaju neke od najatraktivnijih turističkih destinacija današnjice. Najznačajnija vrsta zaštićenih prirodnih dobara jesu nacionalni parkovi, pored njih i različiti parkovi prirode, rezervati i druge oblasti sa prirodnim specifičnostima, raznolikostima i kulturnom baštinom. Predmet istraživanja u ovom radu predstavlja Park prirode Karwendel.

Održivi razvoj turizma

Razvoj turizma ne može da se posmatra odvojeno od ekonomskih pokazatelja, ali je potrebno da se preispita koncept po kojem su ti pokazatelji jedino merilo uspešnog razvoja. Usmerenost samo ka ostvarivanju profita dovela je do degradacije turističkih destinacija i pojave ekoloških problema. Prvi ekološki problemi nastaju sa razvojem moderne industrije i masovnog turizma. Jedini cilj industrije u tom periodu odnosio se na ostvarenje ekonomske koristi. Takve aktivnosti imale su

negativan uticaj na životno okruženje. Turizam, s druge strane, svoje negativne uticaje ispoljava ne samo na životno okruženje, zagađenje vode i tla, uništavanje flore i faune, degradaciju pejzaža, već i na kulturu lokalnog stanovništva, uništavajući sve na čemu se ona zasniva. Koncept održivog razvoja podrazumeva usaglašavanje ekonomskog, ekološkog i kulturnog razvoja, okrenut je ka očuvanju prirodnih resursa, zaštiti životne sredine, odgovornom i orijentisanom razvoju. Održivi turizam je dugoročni proces u kom lokalna sredina, kao „osnovna društvena i politička zajednica“, može da postane lider u podsticanju ekonomskog razvoja, zaštiti životne sredine, uspostavljanju bolje socijalne politike (Subotić, 2007). Poslednjih decenija u svetu dogodile su se velike promene. Pitanje ekološkog problema nije moguće rešiti u okviru jedne države. Pojavila se potreba da svaka država rešava određena pitanja u saradnji sa drugim zemljama, a s druge strane, nacionalne države postale su velike za rešavanje kompleksnih i raznovrsnih pitanja u vezi sa lokalnom zajednicom, a samim tim i za održivi razvoj u turizmu. Isto tako, destinacije koje se odluče na usvajanje principa održivog razvoja bez aktivnog učešća lokalnog stanovništva u njihovoj implementaciji, nemaju velike šanse za uspeh (Tomka & Jegdić, 2012).

Primena principa održivog razvoja turizma i ekoturizma ima za cilj očuvanje i održavanje prirodnih resursa tako da ih mogu koristiti i buduće generacije. Koncept održivog razvoja dobija svoju afirmaciju na Konferenciji UN o životnoj sredini i razvoju u Rio de Ženeiru 1992. godine, a sadrži dva ključna koncepta: koncept potreba i koncept ograničenja.

Prvi koncept odnosi se na postizanje prihvatljivog životnog standarda za sve ljude, a drugi na korišćenje kapaciteta životne sredine, koji treba da bude u saglasnosti sa normama održivog razvoja. Treba napomenuti da se termin „održivi turizam“ odnosi na karakter turizma, a ne na posebnu vrstu turizma (Jegdić & Milošević, 2012), što podrazumeva da svi oblici turizma (ekoturizam, kongresni, verski, banjski i drugi oblici, uključujući i masovni turizam), treba da teže ka implementaciji određenih rešenja kako bi se postigao održivi turizam u celosti. Jedan od izazova savremenog turizma predstavlja stvaranje i osmišljavanje turističke ponude koja će zadovoljiti sve veće zahteve savremenog turista. Povećanjem blagostanja i uvećanjem slobodnog

vremena, promenom životnog stila i vrednosnog sistema, dolazi do promena u ponašanju današnjeg (savremenog) turista, što ide na ruku održivom razvoju. Na to ukazuju aktuelni trendovi u evropskom turizmu, a odnose se na povećanje svesti o očuvanju prirodne sredine. Tako, najveći izazov vezan za održivi razvoj turizma, kako navodi Jegdić (2011), predstavlja njegova operacionalizacija i sagledavanje kao procesa. Operacionalizacija treba da se odvija na lokalnom nivou, kroz različite planove i projekte. Lider u očuvanju životne sredine upravo treba da bude lokalna zajednica koja bi, kroz partnerstava između privatnog, javnog i društvenog sektora, stvorila pogodno tlo za primenu principa održivog razvoja. Moglo bi se reći da se koncept održivog razvoja u turizmu odnosi na sve aspekte turizma. Primena određenih ciljeva i smernica podrazumevala bi minimiziranje negativnih i maksimiziranje pozitivnih uticaja turizma na okruženje (Jegdić & Milošević, 2012).

Ideja održivog razvoja, pored svoje ekonomske usmerenosti, treba da sadrži i karakteristiku socijalno i ekološki prihvatljivog. Prema autorima (Maksin, Pucar, Korać, & Milijić, 2009), koncept održivog razvoja nema jednoznačnu definiciju, već predstavlja koncepciju koja promovise: kvalitet života, racionalno korišćenje resursa, socijalnu pravičnost i distribuciju resursa, mogućnost izbora za buduće generacije i uravnotežen teritorijalni razvoj, odražava se na sve oblike planiranja, usmeravanja i upravljanja razvojem.

Cilj razvoja održivog turizma usmeren je na zadovoljavanje potreba turista u prirodno očuvanim područjima. Zbog toga nije redak slučaj da u zemljama Evropske unije centralni motiv za putovanje turista predstavljaju zaštićena područja, kao njihov krajnji cilj i odredište. Kao osnovni motiv za putovanje u zaštićene oblasti posetioci navode „čist vazduh“, „čista voda“, „osetiti prirodu“. Karakteristično je da su kod nemačkih turista ovi motivi, kao pokretači na putovanje, na visokom trećem mestu (Revermann & Petermann, 2002).

Ekoturizam

Ekoturizam predstavlja novi oblik turizma koji treba da bude okrenut ka očuvanju prirodnih resursa u maniru održivog razvoja, a to podrazumeva odgovorno i na prirodu orijentisano ponašanje turista i kreatora

turističkih ponuda. Važno je još napomenuti da se na određenim destinacijama počinje shvatati važnost ekoturizma i njegove adekvatne promocije, i da će to u budućnosti postati imperativ u turizmu. Međunarodna organizacija za ekoturizam je 1991. godine najsmislenije definisala značenje pojma ekoturizam. Prema njihovoj definiciji ekoturizam je „odgovorno putovanje do prirodnih oblasti, koje čuva životnu sredinu a održava dobre uslove za život lokalnog stanovništva” (Wood, 2002). Mnogi autori smatraju ekoturizam kao izraz povratka prirodi. Međutim, može se reći da ekoturizam predstavlja oblik turizma koji se razvija pretežno kroz inicijative lokalnog stanovništva koje teži ka očuvanju prirodne i kulturne osobenosti oblasti u kojoj živi. Kako ekoturizam teži ostvarenju principa održivog razvoja, prilikom njegovog planiranja potrebno je voditi računa o turističkoj infrastrukturi, njenom kasnijem korišćenju, ali i njegovom marketingu (Jedgić, 2011). U najopštijem smislu, marketing se može definisati kao „ljudska aktivnost koja je usmerena ka zadovoljavanju potreba i želja kroz proces razmene”, što podrazumeva pozicioniranje ponude i segmentaciju potencijalnih kupaca i njihovih potreba i želja (Popesku, 2013). Ekološki marketing treba da bude usmeren na prirodne, socijalne, kulturne i ekonomske kriterijume održivosti (Jedgić, 2011). Razvoj ekoturizma i primena koncepta održivog razvoja može se susretati sa problemima ukoliko ne postoji politička volja za implementaciju ekoloških i sociokulturnih ciljeva i ukoliko se sve zasniva samo na ekonomskoj dobiti i progresu.

Održivi razvoj turizma u parku prirode Karwendel

Alpski park prirode Karwendel (*Karwendel*) najveći je zaštićeni park prirode u Tirolu. Park prirode se prostire na području dve države. Površina od oko 727 km² nalazi se na teritoriji Tirola (Austrija), dok je drugi deo, površine od oko 190 km², na teritoriji Bavorske (Nemačka). Ova dva dela Karwendel oblasti čine najveću zaštićenu oblast Istočnih Alpa sa površinom od oko 920 km². Deo koji se nalazi na teritoriji Tirola proglašen je, uredbom iz 1928. godine, zaštićenom oblasti, što je čini jednom od najstarijih zaštićenih oblasti Istočnih Alpa. Za ekskluzivno lovište proglašeno je aprila 1943.

godine, a 23. marta 1989. godine dobija drugu namenu, sa naglaskom na zaštitu prirode. Ovaj datum ujedno se smatra i datumom rođenja Parka prirode Karwendel. Deo parka prirode koji se nalazi na području Bavorske, 1984. godine stavlja se pod zaštitu pod nazivom „Alpski predeo za odmor” (*Erholungslandschaft Alpen*). Park prirode Karwendel 1995. godine kandiduje se za ulazak u sastav projekta Evropske komisije pod nazivom *Natura 2000* (Haselwanter, 2008).

Projekat *Natura 2000*

Natura 2000 predstavlja mrežu zaštićenih oblasti u zemljama članicama Evropske unije. Cilj projekta *Natura 2000* usmeren je na zaštitu oblasti sa prirodnim specifičnostima, raznolikostima i kulturnom baštinom i njihovo održivo korišćenje (Pröbstl, Prutsch, Ellmauer, Suske, & Bruls, 2009). Svaka od zemalja članica EU imala je zadatak da označi oblasti (deo teritorije) koje će biti priključene projektu. Označene oblasti morale su da se izdvoje po svojim fizičko-geografskim i drugim karakteristikama koje su ih činile specifičnim kako bi se kandidovale za Projekat. Austriju odlikuju dva biogeografska regiona: alpski region i kontinentalni region. Aktuelna nacionalna lista Austrije, u sastavu prijave za projekat *Natura 2000*, od juna 2008. godine ima 218 prijavljenih oblasti, a do 2010. godine država je prepoznala i zakonom zaštitila 148 oblasti (*Natura 2000 Österreich*, 2008). Među njima je i park prirode Karwendel. Pored ovih oblasti postoje i druge koje je „Direkcija o pticama i prirodnim staništima” prepoznala i predložila. Oblasti koje se nalaze pod određenom zaštitom sprovode koncept aktivne zaštite, uz mogućnost kontrolisanog korišćenja, i predstavljaju pogodno tlo za razvoj ekoturizma i implementaciju koncepta održivog razvoja. Zaštićene oblasti predstavljaju veliki turistički potencijal Austrije. Danas u zemlji postoji 48 parkova prirode (*Naturpark*), od kojih je najmanji površine od 17 ha, a najveći zauzima površinu od 73.000 ha. Ukupno svi parkovi prirode zauzimaju površinu od 500 hiljada hektara, a godišnje ove oblasti poseti oko 20 miliona posetilaca.

Upravljanje projektom održivog razvoja¹

O zaštićenim oblastima može se, ukoliko se posmatraju sa ekonomske strane, stvoriti utisak da su to neproduktivne površine. Zaštićene oblasti podležu mnogo složenijim i strožim urbanističkim zahtevima kada je u pitanju izgradnja hotela i pansiona, prostora za kampovanje, golf terena, žičara, postrojenja za veštačko osnežavanje, kao i pravnim regulativama za obavljanje delatnosti. To znači da svaka izgradnja treba da podleže i strožijim ekološkim standardima, što uvećava troškove. Ipak, razvoj ekoturizma u zaštićenim oblastima predstavlja jedan od načina za prosperitet lokalnog stanovništva, a ujedno idealno područje za primenu strategije održivog razvoja. Postizanjem ovih ciljeva, prirodni resursi mogu biti iskorišćeni kao turističke atrakcije, a da turistička destinacija ostane nenarušena.

Udruženje „Park prirode Karwendel“, osnovano 2009. godine sa sedištem u Halu u Tirolu, ima zadatak da promovise ideju o zaštiti prirode, kroz odgovarajuće mere za očuvanje, održavanje i dizajn prirodnog i kulturnog pejzaža i njegovo održivo korišćenje. Pored pet stalno zaposlenih, koji su zaduženi za vođenje svih projekata, angažovana su i dva rendžera koji se brinu za red u Parku prirode. Ipak, najveći deo „Karwendel tima“ čine volonteri koji svojim dobrovoljnim radom pomažu u različitim projektima, od uređenja, preko čišćenja, do označavanja i drugih poslova. Drugi oblik ostvarivanja rezultata postiže se kroz odnose sa javnošću, sa subjektima iz obrazovanja i nauke, kao i kroz saradnju sa privrednim subjektima, pre svega iz oblasti poljoprivrede, šumarstva i turizma. U razgovoru sa gospodinom Antonom Hojfelderom uočeno je da se u zaštićenim oblastima mogu pojaviti različiti konflikti.

Konflikti koji se javljaju između zaštite oblasti Karwendel i turizma, a posebno individualnog turizma, mogu predstavljati veliki problem za njegov razvoj i upravljanje, s obzirom na to da se prostire na teritoriji petnaest opština: Abzam, Ahenkirh, Eben am Ahenze, Gnadenvald, Insbruk, Jenbah, Rajt kod Zefeld, Rum, Šarnic, Zefeld, Štans, Terfens, Taur, Vomp, (Karwendel, 2015), kao i na teritoriji dveju država (Austrija i Nemačka). Ti konflikti manifestuju se naročito prilikom realizacije određenih projekata, kao što je npr. izgradnja parkinga i drugih objekata za posetioce, gde je potrebno dobiti

saglasnost opštine na čijoj teritoriji se želi realizovati projekat. Dalje, tu je nemogućnost realizacije projekata na delu Karwendela koja se nalazi u Nemačkoj zbog nepostojanja relevantnih partnera.

Pored navedenog, javlja se problem održavanja šuma, funkcionisanja seoskih domaćinstava (*Almwirtschaft*) i lova. Veliki problem prilikom uklanjanja obolelih stabala predstavlja to što se tom prilikom uništavaju prirodna staništa određenih vrsta ptica (sova, npr.) i drugih životinja, čime se narušava biodiverzitet. Dalje, stavljanje pod strožiji režim zaštite površina koje su seoska domaćinstva ranije mogla da koriste za ispašu, kako bi se zaštitila područja u kojima žive određene vrste biljaka i životinja, prouzrokuje smanjenje stočnog fonda. Krivolov je još jedan od problema sa kojim se susreću zaposleni u parku prirode.

Najveći potencijal za sukob leži u amaterskim sportovima, s obzirom na to da ne postoje zabrane u vezi sa posetama ovom području. Planinarenje, kao i vožnja planinskim biciklom, dozvoljeno je na označenim trasama. Međutim, problem koji se javlja, a predstavlja jedan od najvećih izazova u rešavanju, jeste upravo planinski biciklizam (*mountainbiking*) i planinarenje. Problem uglavnom nastaje zbog toga što vozači bicikla ne poštuju pravila i često voze uskim planinskim stazama kuda se kreću planinari. Trend planinskog biciklizma je u porastu iz godine u godinu, naročito kod pripadnika mlađe populacije, koji, nepoštujući pravila kretanja po zaštićenoj oblasti, uspevaju da dođu i do najudaljenijih delova Karwendel parka, vozeći mimo označenih staza i pritom ugrožavajući određene biljne vrste.

Takođe, javlja se problem otpada i njegovog odlaganja. Sve probleme ovog tipa prouzrokuju individualni posetioci i učesnici u ekstremnim sportovima. Pored navedenih problema, nameće se i nekoliko važnih pitanja. Međugranična saradnja, prema rečima Hojfeldera, nije na zadovoljavajućem nivou. To svakako otežava upravljanje posetiocima u Alpskom parku prirode Karwendel. Jedno od mogućih rešenja jeste uspostavljanje jedinstvenog centra iz kojeg će se upravljati zajedničkim parkom.

Kao inovativan pristup rešavanju određenih pitanja, a da bi se obezbedila veća svest o zaštićenim područjima, udruženje parka prirode Karwendel uvelo je set akcija u školama, kako bi se kod mladih ljudi podizala svest

o očuvanju prirode i njenom održivom korišćenju u turizmu. Na takav način stavlja se akcenat na obrazovanje kao ključni element u očuvanju prirode. Udruženje ima za cilj da kroz projekte u obrazovanju podigne svest mladih o važnosti očuvanja prirode, zajedničkim doprinosom svakog od njih.

Najsloženija pitanja predstavljaju, s jedne strane, odnosi između zaštite parka prirode i njegovog uređivanja i opremanja, i s druge, lokalnog stanovništva koje koristi park prirode, a što se proklamuje kao koncept aktivne zaštite. Jedno od mogućih rešenja koje se nameće jeste model koji se odnosi na upravljanje regionalnom saradnjom. Regionalna saradnja i izvan granica samog parka može predstavljati ključ za održivi razvoj turizma i ekonomski prosperitet lokalnog stanovništva. Pozitivni primeri mogu se naći u regionu Entelebuch u Švajcarskoj (*Entelebuch, Schweiz*), gde postoje mnogi proizvodi koji se prodaju pod zajedničkim regionalnim brendom (Biosphaere, 2015). Na ovakav način može se formirati ponuda pod zajedničkim brendom koja bi imala za cilj ostvarivanje ekonomskih ciljeva lokalne zajednice. U celini, ideja o formiranju zajedničkog brenda na području Karvendela predstavlja potencijalnu mogućnost, koja postoji samo kao ideja, bez konkretnih projekata i planova. Ipak, određeni ugostiteljski objekti koji se nalaze i posluju na teritoriji Karvendela u svojoj ponudi koriste lokalne proizvode i tim putem pomažu regionalni razvoj, što predstavlja pozitivan primer.

Spoj između turizma i zaštite oblasti nije uvek najjednostavniji. Međutim, u istraživanjima koja se sprovode o posetiocima, ključni kriterijumi za donošenje odluka o putovanju u zaštićene oblasti jesu upravo faktori prirode, čista životna sredina, pejzaž. Ovi elementi mnogo su značajniji u vreme letnjih dana, nego u zimskom periodu. Pored netaknute prirode, jedan od razloga za putovanje svakako predstavlja i strukturisana ponuda. Da bi se podigao nivo i zaokružila ponuda i postigao cilj, potrebna je saradnja između turističke kancelarije, lokalne samouprave, lokalnog stanovništva i svih zainteresovanih. Karwendel region ima veliki potencijal za uspostavljanje održivog turizma, međutim do sada nije izgrađen celovit plan. Udruženje parka prirode Karwendel nema potpunu autonomiju u svim aktivnostima koje obavlja, već kroz saradnju sa lokalnom

samoupravom i relevantnim organizacijama ostvaruje pojedinačne projekte.

Projekti koji su planirani za period od 2014. do 2020. godine odnose se na zaštitu prirode, edukaciju u oblasti zaštite, razvoj specifičnih oblika turizma, razvoj strategije za naredni period. Svi projekti se ostvaruju u saradnji sa pokrajinom Tiro, članovima društva, turističkom kancelarijom i drugim relevantnim organizacijama. Iako se do sada uložilo mnogo truda, energije, novca, znanja i nade u Park prirode Karwendel, to je dug proces koji će se i nastaviti u budućnosti.

Primeri dobre prakse očuvanja prirode i održivog turizma

Biowellness hotel Holclajten (Holzleiten)

Hotel koji se nalazi u mestu Obštajg (*Obsteig in Tirol*) predstavlja dobar primer biohotela čija se filozofija zasniva na bio- i održivom razvoju. Za vlasnike „biohotel predstavlja: kvalitet, radost i avanturu“ (Holzeiten, 2015). Strategija i koncept u poslovanju hotela sastoje se iz četiri segmenta. Prvi se odnosi na zabranu pušenja u svim prostorijama, tako da on spada u nepušačke hotele, kako bi se zaštitilo zdravlje gostiju koji borave (nepušači) i zaposlenih radnika. Drugi koncept odnosi se na zaštitu životne sredine, sa motom „misli globalno, deluj lokalno“. S obzirom na to da hotel troši mnogo energije, cilj je bio smanjiti potrošnju fosilnih goriva, te su se okrenuli alternativnim izvorima energije, putem solarnih panela i geotermalne energije. Izgradnjom solarnih panela na 160 m², u periodu do 31.07.2013. godine, smanjena je emisija zagađenja za 104.473 kg CO₂, dok je sistemom grejanja putem geotermalne energije, postavljanjem sonde na 100 m u zemlji i korišćenjem takve energije, u istom periodu smanjena emisija zagađenja za 81.215 kg CO₂. Sledeći segment odnosi se na korišćenje sredstava za održavanje higijene. U hotelu se koriste isključivo 100% bioproizvodi koji su sertifikovani austrijskom biogarancijom (*Austria Bio Garantie*). Tako su danas svi proizvodi za održavanje i čišćenje prostorija ekološki i 100% biorazgradivi (Holzeiten, 2015).

Hotel Brandštethof (Brandstetterhof)

Hotel se nalazi u parku prirode Karwendel u mestu Stans (*Stans*). S obzirom na to da je to stari tradicionalni tirolski hotel, postavljen je cilj za potpuno prilagođavanje primeni održivog razvoja i regionalnosti. Tim povodom se već duže vreme smanjuje korišćenje fosilnih goriva, a kao dodatni izvor energije koriste se solarni paneli, što predstavlja dobar put ka potpunom postizanju standarda ekološkog hotela. Sledeći korak odnosi se na korišćenje regionalnih produkata koji se proizvode na području parka prirode Karwendel, čime se podržava regionalna ekonomija i razvoj. Hotel u svojoj strategiji i razvoju ima implementiran održivi razvoj kao smernicu i cilj koji treba da se postigne u potpunosti u narednim godinama (Biosphaere, 2015).

Tirol Mobil

Tirol mobil je pokrenuo inicijativu, projekat pod nazivom *Tirol na biciklu (Tirol auf D´Rad)*, promovišući bicikl kao prevozno sredstvo koje je ekološki prihvatljivo. Cilj projekta jeste da se promoviše bicikl kao ekološko sredstvo transporta, ujedno stavljajući naglasak na zdravlje onih koji koriste ovakav vid transporta, nasuprot korišćenju automobila. Za godinu 2015. prijavljeno je 5.896 učesnika koji su prešli 2.992.835 km (do 30.08.2015.). Učesnici projekta treba da koriste bicikl za odlazak na posao kao i u obavljanju drugih potreba, prilikom odlaska do grada ili kupovine. Broj pređenih kilometara se meri preko GPS-a i skladišti se u bazu podataka da bi se dobili tačni rezultati ove aktivnosti. Za period od početka projekta u 2015. do kraja avgusta meseca, učesnici su korišćenjem bicikla kao prevoznog sredstva lično doprineli da se ne ispusti količina od 543.020 kg CO₂ u atmosferu. Podaci koji su izneti su pregledani 30.08.2015. godine, a s obzirom na to da projekat još uvek traje, podaci se ažuriraju svakodnevno. U projektu učestvuje 90 opština, 82 preduzeća, 42 organizacije, 7 obrazovnih institucija i 11 biciklističkih škola (Tirolmobil, 2015).

Program ograničenja brzine IG-L

Ideja o programu započinje 1. januara 2005. godine kada je pokrenuta inicijativa o merenju kvaliteta vazduha u dolini Intal, na delu kuda prolazi auto put A12 i *Brener pas* A13. Auto putevi A12 i A13 predstavljaju glavni koridor koji ide prema Italiji, i iz godine u godinu se broj vozila koja prolaze povećava. Studija koja je imala za cilj da izmeri količinu i koncentraciju izduvnih gasova u ovoj oblasti Tirola na delovima auto puta A12 i A13 rezultirala je time da su do tada samo povremeno uvedena ograničenja brzine na 100 km/h, radi merenja, nakon toga postala obavezna. Naime, nakon dobijenih rezultata, doneta je odluka u Tirolskom parlamentu da se 20. novembra 2014. godine uvede ograničenje brzine na 100 km/h na delu auto puta A12 od Kufštajna (*Kufstein*) do Cirila (*Zirl*), zatim od Imsta (*Imst*) do Camsa (*Zams*), kao i na delu auto puta A13 *Brener pas (Brennerautobahn)* od Inzbruka (*Innsbruck*) do Šonberga (*Schönberg*). Ovakva odluka ima za cilj očuvanje životne sredine i poboljšanje kvaliteta vazduha. Kazne, koje su predviđene za nepoštovanje ograničenja brzine, podeljene su na dve grupe. Prva kazna propisuje se za prekoračenje brzine, a druga za zagađenje životne sredine. Novac koji se prikupi od izrečenih kazni na osnovu zagađenja životne sredine biće upotrebljen za druge projekte za zaštitu životne sredine, što predstavlja jedinstven primer (www.karwendel.org).

Scharnitzer Alm

Važan segment za očuvanje i promociju održivog razvoja u oblasti turizma u parku prirode Karwendel imaju Almi (*Alms*). Zaposleni u ugostiteljskom objektu Šarnicer Almu (*Scharnitzer Alm*), svesni važnosti održivog razvoja, umesto korišćenja automobila, odlučili su da kao prevozno sredstvo koriste *E-Bike*, ekološko prevozno sredstvo, i time daju svoj doprinos smanjenju zagađenja.

Zaključak

Na primeru parka prirode Karwendel može se videti da je održivi razvoj jedan od najtežih pristupa upravljanju turizmom. Održivi turizam treba shvatiti kao proces kontrolisanih promena. Da bi koncept

održivog razvoja zaživeo u praksi, potrebno je, između ostalog, maksimalizovati pozitivne odnose između svih relevantnih faktora, koji će omogućiti ostvarivanje ekonomskih, društvenih i ekoloških ciljeva. Održivi razvoj treba da bude osnovna smernica u strategiji svih turističkih destinacija, a u prvi plan treba da se istakne zaštita životne sredine, kao osnov za održivi razvoj. Veliku ulogu u očuvanju prirodnih resursa i implementaciji strategije održivog razvoja imaju države, lokalne samouprave, lokalna zajednica. Države svojim zakonskim uređenjem i podsticajem mogu doprineti da zaštićene oblasti postanu mesta gde će se u najvećoj meri razvijati ekoturizam na principima održivosti, a edukacijom može se postići pridobijanje lokalne zajednice za saradnju i implementaciju održivog razvoja. Jedino na takav način može se garantovati da projekti održivog turizma budu zaista održivi.

FUSNOTE

- 1 Ovo poglavlje obrađeno je na osnovu intervjua urađenog sa Antonom Hoffelderom koji je zadužen za menadžment u Parku prirode Karwendel.

LITERATURA

Biosphaere. (2015). Preuzeto 15.12.2015. sa <http://www.brandstetterhof.com/de/naturkueche/nachhaltig-genussvoll/>

Buhalis, D., & Costa, C. (eds.) (2005). *Tourism Management Dynamics*. Butterworth Heinemann.

Haselwanter, G. (2008). *Schutz-und Managementkonzept für ausgewählte Moore im Alpenpark Karwendel*. Absam: Fakultät für Biologie, LF-Universität Innsbruck.

Holzleiten. (2015). Preuzeto 05.09.2015. sa <https://www.holzleiten.at/hotel/biohotel/bio-philosophie>

Jegdić, V. (2011). *Turizam i održivi razvoj*. Novi Sad: Fakultet za sport i turizam.

Jegdić, V., & Milošević, S. (2012). *Ekoturizam*. Novi Sad: Fakultet za sport i turizam.

Karwendel. (2015). Preuzeto 14.12.2015. sa <http://www.karwendel.org/naturpark-karwendel/gebietsgrenzen/>

Karwendel. (2015). Preuzeto 15.12.2015. sa <http://www.karwendel.org/de/aktuelles/aktuelles>.

Maksin, M., Pucar, M., Korać, M., & Milijić, S. (2009). *Menadžment prirodnih i kulturnih resursa u turizmu*. Beograd: Fakultet za turistički i hotelijerski menadžment.

Marković D., Bulatović I., & Radić B. (2014). *Sociologija*. Beograd: Beogradska poslovna škola.

Natura 2000 Österreich. (2015). Preuzeto 14.12.2015. sa <http://www.tirol.gv.at/umwelt/naturschutz/natura2000-oesterreich>

Popesku, J. (2013). *Marketing u turizmu*. Beograd: Univerzitet Singidunum, Fakultet za turistički i hotelijerski menadžment.

Pröbstl U., Prutsch A., Ellmauer T., Suske W., & Bruls E. (2009). *Natura 2000 Sport und Tourismus*. Bon: Nemačka.

Revermann, Ch., & Petermann, T. (2002). *Tourismus in Großschutzgebieten, Wechselwirkungen und Kooperationsmöglichkeiten zwischen Naturschutz und regionalem Tourismus*. *Arbeitsbericht Nr. 77*, März 2002.

Subotić, D. (2007). *Lokalna samouprava*. Beograd: IPS

Tirolmobil. (2015). Preuzeto 05.09.2015. sa <https://www.tirolmobil.at/index.php?SID=1&SN=689>

Tomka, D., & Jegdić, V. (ur.) (2012). *Turizam i lokalni razvoj*. Novi Sad: Fakultet za sport i turizam.

Weaver, D.B. (2005). Mass and urban ecotourism: new manifestations of an old concept. *Tourism Recreation Research*, Vol. 30, pp.19–26.

Wood, M.E. (2002). *Ecotourism: Principles, practices, policies for sustainability*, UNEP

Datum prijave rada: 09.02.2016.

Datum prihvatanja rada: 19.05.2016.

Kontakt

Oliver Gradinac, student doktorskih studija,
Fakultet za sport i turizam, Novi Sad, Radnička 30a
E-mail: oliver.gradinac@gmail.com

Vaso Jegdić, Fakultet za sport i turizam,
Novi Sad, Radnička 30a
E-mail: vaso.jegdic@tims.edu.rs